

14TH

INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

Full Text Book

Tam Metin Kitabı

www.ubaksymposium.org

The 14th International Scientific Research Congress *-Social and Educational Sciences-*

14. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi
- Sosyal ve Eğitim Bilimleri -

UBAK

20 - 21 August 2022

Ankara

Proceeding Book

Bildiri Tam Metin Kitabı

Editor

Dr. Esra TÜRE

Ankara 2022

Broadcaste Coordinator / Yayın Koordinatörü

Dr. Muhammet ÖZCAN

General Publishing Director / Yayın Yönetmeni

Dr. Muhammet ÖZCAN

Editor / Editör

Dr. Esra TÜRE

Bu kitapta yayınlanan Bildiri Tam metinleri “Bookcites Kitap Atıf Dizini” tarafından taranmaktadır

Cover Design / Kapak Tasarım

Bülent POLAT

Interior Design / İç Tasarım

Mahmut Sami TEMİZ

First Edition / Birinci Basım ©

August 2022 - Ankara

ISBN

978-625-8190-13-7

Asos Yayınevi

1st Edition August / 2022

Address / Adres: Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu Cad. No:67/2-4/Merkez/Elazığ

E-Mail: asos@asosyayinlari. com

Web: www. asosyayinlari. com

Instagram: <https://www.instagram.com/asosyayinevi/>

Facebook: <https://www.facebook.com/asosyayinevi/>

Twitter: <https://twitter.com/Asosyayinevi>

Ankara 2022

BOARDS / KURULLAR

Supporting Institutions / Destekleyen Kurumlar

Ankara Bilim Üniversitesi

Honor Board / Onur Kurulu

Prof. Dr. Yavuz DEMİR, Ankara Bilim Üniversitesi Rektörü

Chairman of the Organizing Committee / Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Zakir AVŞAR, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Congress Organizing Committee / Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Zakir AVŞAR, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Abdurrahman BENLİ, Sakarya Üniversitesi

Doç. Dr. Suat ÇELİK, Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Ayşegül TÜRK, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Doç. Dr. Ömer YILAR,, Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Zafer YILMAZ, Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Hayrettin ZENGİN, Sakarya Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Handan AKKAŞ, Ankara Bilim Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Aziz BALCI, Ankara Bilim Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Esra TÜRE, Amasya Üniversitesi

Congress Scientific Committee / Bilim Kurulu

Doç. Dr. Gülbarşın ADAMBAEVA, Yessenov Üniversitesi, Kazakistan

Dr. Öğretim Üyesi Mamdouh ALENEZİ, Prince Sultan University

Doç. Dr. Gülser AKTAN, Bursa Uludağ Üniversitesi

Doç. Dr. Türkan ASKEROVA, Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi

Doç. Dr. Mehmet Alpertunga AVCI, Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Gönül BALKIR, Kocaeli Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Hande BARLIN, Gebze Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Didem Paşaoğlu BAŞ, Anadolu Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Zafer BAŞKAYA, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

Doç. Dr. Cemal BAYAK, Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Fatih BEKTAŞ, Trabzon Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Asiye BERBER, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Doç. Dr. Shener BILALLI, International Balkan University

Doç. Dr. Ümmügülüm CANDEĞER, Osmaniye Korkutata Üniversitesi

Doç. Dr. Elifhan Köse ÇAL, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi

Doç. Dr. Özlem ÇAKIR, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Bilal ÇELİK, Sakarya Üniversitesi

Doç. Dr. Suat ÇELİK, Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Nurten ÇETİN, Trakya Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Hilal ÇİFTÇİ, Çankırı Karatekin Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Kemal ÇİFTYILDIZ, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Gökhan DEMİRKOL, Çankırı Karatekin Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Türkan Polatçı DEMİRKOL, Çankırı Karatekin Üniversitesi

Doç. Dr. Rabia Köse DOĞAN, Selçuk Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Füsün Çoban DÖŞKAYA, Dokuz Eylül Üniversitesi

Dr. Faruk DÜNDAR, University of Glasgow

Doç. Dr. Nihada Delibegovic DZANİC, University of Tuzla

Doç. Dr. Akın EFENDİOĞLU, Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Füsün EKŞİ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Doç. Dr. Subhan EKŞİOĞLU, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Duygu Gür ERDOĞAN, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Zuhâl ERGEN, Çukurova Üniversitesi
Doç. Dr. Aydın ERTEKİN, Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Halil İsmail ERTON, Atılım Üniversitesi
Doç. Dr. Ebru GÖZÜKARA, İstanbul Arel University
Prof. Dr. Canan HAMURKAROĞLU, Karabük Üniversitesi
Prof. Dr. Irshad HUSSAİN, The Islamia University of Bahawalpur
Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Cemal İYEM, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. İdris KADIOĞLU, Dicle Üniversitesi
Doç. Dr. Serpil KAHRAMAN, Yaşar Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Hülya KALYONCU, Işık Üniversitesi
Prof. Dr. Behset KARACA, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç. Dr. Cemile Bahtiyar KARADENİZ, Ordu Üniversitesi
Doç. Dr. Adem KARAKAŞ, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Özlem KARAKIŞ, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Elvan KARAKOÇ, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. Sevinç KASIMOVA, Bakü Devlet Üniversitesi
Prof. Dr. Sibel KILIÇ, Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Elvira LATİFOVA, Bakü Devlet Üniversitesi
Prof. Dr. Cem Harun MEYDAN, Ankara Bilim Üniversitesi
Prof. Dr. Meruert MUSABAEVA, Eurasian National University, Kazakistan
Doç. Dr. Naka NİKSİC, Belgrad Üniversitesi, Sırbistan
Doç. Dr. Ayla OĞUZ, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Gülbin ÖZKAN, Yıldız Teknik Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Gülşen Fatma Çulhaoğlu PİRENCEK, Çankaya Üniversitesi
Doç. Dr. Galbatsova SHAHRUZAT, Dagestan State University
Prof. Dr. Gulnoz SATTOROVA, Özbekistan İlimler Akademisi
Doç. Dr. Vafa SAVAŞKAN, Artvin Çoruh Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Mesut SOYALIN, Siirt Üniversitesi
Dr. Gülzada STANALİEVA, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Yusuf SÜLÜN, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Leyla ŞENER, Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Perihan ŞIKER, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Türkmen TÖRELİ, Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Esra TÜRE, Amasya Üniversitesi
Doç. Ayşegül TÜRK, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. F. Oben ÜRÜ, İstanbul Arel University
Prof. Dr. Andrey VOLODİN, Moskova State University, Russia
Dr. Öğretim Üyesi Ali Fuat YALÇIN, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Hasan YAZICI, Kocaeli Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer YILAR, Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Türkan Karakuş YILMAZ, Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Zafer YILMAZ, Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Gökçe YOĞURTCU, Kırgız Türk-Manas Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL, Atatürk Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Meltem YURTÇU, İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Nurshat ZHUMADİLOVA, Kazakistan, Karaganda Bolaşak Üniversitesi

Sekretary / Sekretarya

Dr. Esra TÜRE
Ebru BUKET AYGÜN

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Covid-19 Pandemisi ve Küresel Turizm Sektöründe İnovasyon: Dünyadan ve Türkiye’den Bazı Örnekler	2
Molekül Geometrisinin Öğretiminde Sorgulamaya Dayalı PhET Simülasyonlarının Kullanımı: Kimya Öğretmen Adaylarının Algıları	9
Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ve 6701 Sayılı Kanun	18
Sosyal Bilgiler Dersini Alan 7. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Değerleri ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişki	26
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Popüler Kültürün Yeri.....	37
İngilizce Öğretimine İlişkin Ders Planlama ve Materyal Tasarımında Değerli Kaynak Olarak Şiirin Kullanımı	43
Girişimcilik Olgusunda Sosyo-Kültürel Yapının Önemi.....	53
İngilizce Öğretmenlerinin Öz Yeterlik Algıları ile İngilizce Öğretiminde Kullandıkları Yöntemler Arasındaki İlişkinin Analizi (Ankara İli Örneği).....	59
İlk Rus Kadın Çevirmenler	71
Türk Ceza Hukukunda Faillik ve İştirak.....	76
Teaching Through Google Classroom – a Case Study.....	79
Sanat Eğitiminde Alegorinin Yeri.....	86
The Merits of Being Non-Judgmental Rather Than Judgmental in Educational Coaching	90
The Syntax of Yes-No Interrogative Sentences in English and Albanian Language	94
Vergisel Avantajlara Sahip Serbest Bölgelerin Gelişiminde Ticaret Hacmi ve İstihdam İlişkisi	101
Güvenlik Anlaşması Aukus’un Bölge Güvenliği Üzerine Etkisi.....	106
Süryaniler: Türkiye Cumhuriyeti’nin Resmi Olmayan Azınlıkları.....	111
AR-GE’siz Olur Kültürsüz Olmaz	119
Şark Çıbanı Hastalığının Şanlıurfa’da 2010-2019 Yılları Arasındaki Epidemiyolojisi	128
Üniversite Öğrencilerinin Dijital Veri Güvenliği Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi.....	137
Rusya-Ukrayna Savaşının Avrupa Birliği’nde Yaşanan Tüketici Enflasyonuna Etkisi.....	147
Uluslararası İlişkiler Disiplininde Nicel Araştırma Sürecinin Aşamaları.....	155
Nüfus Mübadelesi Sürecinde Amasya ve Atatürk’ün Birinci İskân Bölgesini Teftişi	161
Türkçe Öğretmenlerinin Yönetici Desteği Algıları ve Okul İklimi Algıları ile Takım Çalışmasına İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	172
Sosyal Bilgiler Dersinin Geri Dönüşüm Kültürü Açısından Değerlendirilmesi.....	178
Güvenlik Kaygısı Olarak Tarihsel Süreçte Barınaklar	187

İlkokul Görsel Sanatlar Öğretim Programlarının Karşılaştırılması: Yunanistan ve Türkiye Örneği	194
İlkokul Türkçe Ders Kitabı Sanat Teması Metinleri Sanatsal mi? Metin-Resim İlişkisi	206
S.F.Dale ve Ahmet Arslan'ın "İbn Haldun'un Yeni Bir Felsefi Tarih Bilimi Kurma Konusuna Dair Görüşleri"	217
Sınıf Öğretmeni Adaylarının Program Okuryazarlıklarının Değerlendirilmesi	222
Tipik Gelişim Gösteren Bir Öğrencinin Akıcı Okuma Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Durum Çalışması	232
Muhasebe Hata ve Hileleri Arasındaki Farklar ve Muhasebe Hilelerinin Tespitinde Dijital Analizin Kullanılması	238
Büyülü Dünyanın Ardında: Balerin Olmak ve Psikolojik Yansımaları.....	245
Sigmund Freud'un Tekinsizlik (Unheimlich) Kavramı Bağlamında; 'Vivarium' (2019) Filminin Çözümlemesi	253
Çekiç Başlı Bir Orta Tunç Çağı Mührü	265
Sınıf Mücadelelerinin Toplumsal Temeli: Egemen Sınıfların Popülizmi	271
A Study On Predicting the Production of Electrical Energy: Karbala Example	281
Bizans İmparatorluğu'nun Doğu Akdeniz Hakimiyeti ve Denizcilik Faaliyetleri	292
Sporun İlköğretim Öğrencilerinde Hoşgörü Eğilim Düzeylerine Etkisi	294
Türkiye'de Çocuklar İçin Siber Güvenlik Eğitime İlişkin Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi.....	304
Din Algısı ve Tanrı Tasavvurunun Yaşantımıza Yansımaları: Dinler Tarihi Dersi ve Ödevlerine Dayalı Değerlendirmeler.....	312
Z Kuşağı Spor Bilimleri Öğrencilerinin Demografik Özellikleri ve İş Bulma Kaygısı.....	319
Deniz Canavarı Animasyon Filminin Göstergibilimsel Analizi	330

TAM METİNLER PROCEEDINGS

Presentation ID / Sunum No: 6

Oral Presentation / Sözlü Sunum

ORCID ID: 0000-0002-9872-0748

Covid-19 Pandemisi ve Küresel Turizm Sektöründe İnovasyon: Dünyadan ve Türkiye’den Bazı Örnekler

Dr. Öğretim Üyesi Münevver Soyak¹

Marmara Üniversitesi, S. B. M. Y. O

Dış Ticaret Bölümü

msoyak@marmara.edu.tr

Özet

İlk defa Çin’de 2019 Aralık ayında görülen ve Asya-Pasifik, Avrupa ve Kuzey Amerika’daki birçok ülkeye hızla yayılan Covid-19 pandemisinin etki alanı, aynı zamanda küresel turizm pazarının en önemli bölümünü oluşturmuştur. Dolayısıyla turizm, pandeminin olumsuz etkilediği sektörlerin en başında gelmiştir. Koronavirüsün dünyaya yayılmasının ana nedenlerinden biri olarak seyahat faaliyetinin gösterilmesi, hükümetlerin seyahat ve turist trafiği üzerine kısıtlamalar getirmesini genel bir eğilim haline getirmiştir. Buna ek olarak küresel ekonomide yaşanan gerileme, uluslararası turizmin ciddi bir darbe almasına yol açmıştır. Pandemi döneminde ortaya konan yeni normaller ve bu davranış kalıplarının post-pandemi sürecinde de kalıcı olacağı beklentisi, sektörde Schumpeteryan anlamda bir “yaratıcı yıkım” etkisi oluşturmuş; inovasyona yatırım yapan en dinamik şirketler ve ülkeler bu kriz sürecinden fırsatlarla çıkarken, buna ayak uyduramayanlar zayıflamıştır. Pandemi krizi turizm sektörünün seyahat ve konaklamayla ilişkili her yönünü etkilemiş; özellikle turistlerin güvenliği ve hijyenine daha fazla önem verilmesi gereği öne çıkmıştır. Bu nedenle küresel turizm markaları ister istemez daha geniş şekilde yeni teknolojileri benimseme noktasında cesur ve inovatif fikirlerle devam etmek durumunda kalmışlardır. Bu bildirinin amacı, pandemi krizinin küresel turizmdeki inovatif arayışların dinamiklerini nasıl belirlediğini ortaya koymak; dünyada ve Türkiye’de pandemi-itişli teknolojik yeniliklere bazı önemli örneklerle ışık tutarak, ulusal turizm planlamasında post-pandemi sürecinde uygulanması gereken inovasyon politikalarının önemine dikkat çekmektir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Turizm, İnovasyon, Dünya, Türkiye

The Covid-19 Pandemic And Innovation In The Global Tourism Industry: Some Examples From The World And Turkey

Abstract

The impact area of the Covid-19 pandemic, which was first seen in China in December 2019 and spread rapidly to many countries in Asia-Pacific, Europe, and North America, also formed the most important part of the global tourism market. Therefore, tourism has been at the fore front of the sectors negatively affected by the pandemic. The fact that travel activity is cited as one of the main reasons for the spread of the Coronavirus around the world has made it a general trend for governments to impose restrictions on travel and tourist traffic. In addition, the recession in the global economy has caused international tourism to take a serious blow. The new normals revealed during the pandemic process and the expectation that these behavior patterns will be permanent in the post-pandemic period have created a "creative destruction" effect in the sector in the Schumpeterian sense; while the most dynamic companies and countries investing in innovation emerged from this crisis with opportunities, those that could not keep up were weakened. The pandemic crisis has affected every aspect of the tourism industry related to travel and accommodation; in particular, the need to give more importance to the safety and hygiene of tourists has come to the fore. For this reason, global tourism brands have inevitably had to continue with bold and innovative ideas at the point of adopting new technologies more broadly. The aim of this

paper is to reveal how the pandemic crisis determines the dynamics of innovative pursuits in global tourism; to draw attention to the importance of innovation policies that should be implemented in the post-pandemic process in national tourism planning, by shedding light on pandemic-driven technological innovations in the world and in Turkey with some important examples.

Keywords: Covid-19, Tourism, Innovation, World, Turkey

1. Giriş

Çin’de 2019 Aralık ayında ilk defa görülen ve Asya-Pasifik, Avrupa ve Kuzey Amerika’daki birçok ülkeye hızla yayılan Covid-19 pandemisi, aynı zamanda küresel turizm pazarının çok önemli bir bölümünü etkilemiştir. Seyahat faaliyetinin koronavirüsün dünyaya yayılmasının ana nedenlerinden biri olarak gösterilmesi, hükümetlerin seyahat ve turist trafiği üzerine kısıtlamalar getirmesine vesile olmuş; küresel ekonomide yaşanan gerilemeyle beraber uluslararası turizm sektörü ciddi bir darbe almıştır. Pandemi öneminde ortaya konan *yeni normaller* ve bu davranış standartlarının *post-pandemi sürecinde de kalıcı olacağı* beklentisi, sektörde Schumpeteryan anlamda bir “*yaratıcı yıkım*” etkisi oluşturmuş; inovasyona yatırım yapan en dinamik şirketler ve ülkeler bu kriz sürecinden fırsatlarla çıkarken, buna ayak uyduramayanlar zayıflama eğilimine girmiştir. Pandemi krizi turizm sektörünün seyahat ve konaklamayla ilişkili her yönünü etkileyerek, özellikle turistlerin güvenliği ve hijyenine daha fazla önem verilmesi gereğini öne çıkarmıştır. Bu nedenle küresel turizm markaları zorunlu olarak daha yoğun şekilde yeni teknolojileri benimseme çabasına girerek, cesur ve inovatif fikirlerle devam etmek zorunda kalmışlardır. Tüm bu gelişmeler ışığında bildirinin amacı, pandemi krizinin küresel turizmdeki inovatif arayışların dinamiklerini nasıl belirlediğini ortaya koymak; dünyada ve Türkiye’de pandemi-itişli teknolojik yeniliklere bazı önemli örneklerle ışık tutarak, ulusal turizm planlamasında post-pandemi sürecinde uygulanması gereken inovasyon politikalarına atıfta bulunmaktır. Bu amaçla birinci bölümde, turizmde inovasyon konusu üzerinde durulacak; pandemi döneminde özellikle dijital teknolojilerin sektöre yönelik kullanım alanlarına vurgu yapılacaktır. İkinci bölümde ise dijital ya da akıllı teknolojiler temelinde pandemi döneminde sektörde ortaya çıkan inovatif arayışlara dünyadan ve Türkiye’den örneklerle yer verilecek ve post-pandemi sürecinde Türkiye’nin ulusal turizm planlamasında uygulanması gereken “*inovasyon politikalarına*” dikkat çekilecektir.

2. Covid-19 Pandemisi ve Küresel Turizm Sektöründe İnovatif Etkileri

2.1. İnovasyon ve Turizm

KOSGEB’in tanımına göre inovasyon; sosyal ve ekonomik gereksinimlere yanıt verebilen, mevcut pazarlara başarıyla sunulabilen veya yeni pazarlar yaratabilen; yeni bir ürün, hizmet, uygulama, yöntem veya iş modeli fikri ile geliştirilen süreçleri ve sonuçlarını ifade etmektedir (KOSGEB, 2018: 3). Günümüzde inovasyon kavramı sadece belirli ürünler için değil, aynı zamanda turizm sektöründeki müşterilere yönelik restoran veya otel işletmeciliği gibi hizmetlerde de görülmektedir. İnovasyon sürecinde şirketlerin ürünlerinin değişmesinin (ürün yeniliği) yansısı, iş süreçleri de (süreç yeniliği) değişebilmektedir. Şirket yöneticileri firmalarının gelişme önceliklerine göre farklı inovasyon türlerini kombine edebilirler. Ayrıca çeşitli endüstrilerde inovasyon üzerine yapılan araştırmalar, müşterileri memnun eden ürünler ya da hizmetler yaratmak için “*kullanıcı odaklı*” olmanın en doğru seçim olduğunu göstermiştir (Sharma vd., 2021; Vuong vd., 2021).

2.2. Covid-19 Pandemisi Ve Turizmde Dijital Teknolojinin Kullanımı

Çin’de ilk kez 2019 Aralık ayında görülen ve bulaşma oranı 2020 Ocak ortasında artarak hızlanan Covid-19 pandemisi Asya-Pasifik, Avrupa ve Kuzey Amerika’daki birçok ülkede rapor edilmeye başlamış; 2020 Mart’ında Avrupa koronavirüs krizinin merkez üssü olarak ilan edilmiştir. Koronavirüs pandemisinin etki alanı içinde bulunan bölge ve ülkeler uluslararası turizm pazarının en önemli bölümünü oluşturduğu için, pandeminin en olumsuz etkilediği sektörlerin başında uluslararası turizm sektörü gelmektedir (Soyak, 2020: 277). Seyahat faaliyeti koronavirüsün dünyaya yayılmasının ana nedenlerinden biri olarak kabul edildiği için hükümetlerin seyahat ve turist trafiği üzerine kısıtlamalar getirmesi genel bir eğilim haline gelmiş; bu durum küresel ekonomik gerilemeye ek olarak uluslararası turizmin ciddi bir darbe almasına sebep olmuştur. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), Covid-19 pandemisi nedeniyle 2021 yılında küresel ölçekte turizm alanında 2 trilyon Dolar’lık gelir kaybı yaşandığına yönelik tahminde bulunmuştur. Pandemi öncesi 2019 yılında, Dünya genelinde 1.5

milyar turist seviyesine ulaşılmışken, 2020 ve 2021 yıllarında bu rakamda % 70-75 oranlarında düşüş yaşanmıştır (Turizm Günlüğü, 2021).

Turizm sektörü, dünyanın en büyük ve en hızlı büyüyen sektörlerinden biridir. Bu nedenle pandeminin olumsuz etkilerini giderme noktasında büyük çaba sarf edilmesi gereği açıktır. OECD tarafından 2020 yılında yayımlanan bir raporda; hükümetlerin, sektörün yeniden canlanması, inovasyon ve dönüşüme hazır olmasını sağlamakla ilgili görevleri olduğuna vurgu yapılmaktadır. Rapora göre, canlanma ve iyileşmenin ilk aşamasında sağlık gereksinimlerine ve ziyaretçilerin beklentilerine yönelik yapısal ve fiziksel değişiklikler için yeni yatırımlara ihtiyaç duyulacaktır. Bu aşamada bazı ülkelerin özellikle sektördeki KOBİ'lerde inovasyonu destekleyecek önlemleri de uygulamaya koyduğuna dikkat çekilmekte, turizm işletmeleri ve destinasyonlarının değişen seyahat davranışlarına karşılık verecek düzenleyici ayarlamaları yapma zorunluluğuna atıfta bulunmaktadır (OECD, 2020:19).

Turizm sektörünün pandemi sonrasında eski sosyo-ekonomik istikrarına yeniden ulaşması için stratejik olarak konunun ele alınması kaçınılmazdır. Bu sektör; hava, deniz ve kara taşımacılığı, gıda tedarik zinciri, konaklama sektörü, eğlence, rekreasyon vb. birçok sektör ile iç içedir. Bu nedenle ilgili önlemlerin geniş bir işletme alanını etkilemesi zorunludur. Şurası açıktır ki, COVID sonrası süreçte turistlerin beklentileri eskisi gibi olmayacaktır. Pandemi krizi turizm sektörünün seyahat ve konaklamayla ilişkili her yönünü etkilemekte; özellikle turistlerin güvenliği ve hijyenine daha fazla önem verilmesi gereği öne çıkmaktadır. Bu nedenle küresel turizm markaları ister istemez daha geniş şekilde yeni teknolojileri benimseme noktasında cesur ve inovatif fikirlerle devam etmek durumunda kalacaktır. Bu bağlamda turizm sektörünün geleceğini; *yapay zeka, rezervasyon sohbet robotları kullanımı, 5G, hizmet odaklı robotik, blockchain, nesnelerin interneti (IoT), duyusallık içeren sanal gerçeklik ve oyunlaştırma yöntemleri gibi dijital teknolojik yeniliklerin* şekillendireceği kesindir (Andjela, 2022). Bazı yazarlar ise yeni teknolojilerin pandemiyi kontrol etme ve yönetmedeki kritik rolüne dikkat çekerken "*Akıllı Teknolojiler*" kavramını kullanmaktadır. Buna göre akıllı teknolojilerin turistlerin beklentilerinin ve davranışlarının değişebileceği "*seyahat öncesi, seyahat ve seyahat sonrası*" üç seyahat aşamasında da kullanılabilmesine dikkat çekilmektedir (Messori ve Escobar, 2021: 240).

Uygulamada birçok otel, istihdam ettiği personelini oda servisi sağlamak için kullanılan robotlarla değiştirmektedir. Bununla birlikte robotlar COVID-19'un yayılmasını önlemekte; misafir ve çalışanların sağlığının korunmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca robotlar sadece virüsün yayılmasını önlemekle kalmamakta, aynı zamanda hizmet kalitesini ve müşteri memnuniyetini artırmaya da destek olmaktadır. COVID-19 salgını her yerde çalışma ekonomisi sağlamak ve günlük operasyonlardaki riski azaltmak için daha fazla işletmenin dijital uygulamalara yönelmesine neden olmuştur. Salgınla birlikte 5G teknolojisine yönelik kurumsal talep de hızlanmıştır. 5G ile birlikte bant genişliği ve 10 Gigabit'e (Gbps) kadar daha yüksek indirme hızı konusunda önemli avantajlar ortaya çıkmıştır. 5G ile birlikte otellerde ve diğer turizm işletmelerinde sanal gerçeklik, büyük veri, nesnelerin interneti, bulut gibi dijital yeniliklerin çok daha etkin kullanılması mümkün olmuştur (Lau, 2020: 500-501). Nesnelerin interneti (IoT) ile turizm şirketleri gerçek zamanlı müşteri deneyimine sahip olarak; müşteri tabanlarını genişletmektedir. Büyük veri analizi ile şirkete uygun turist profili oluşturularak, turistlerin eğilimleri ve istekleri daha rahat çözümlenebilmektedir. Bu ise sektörde değişen müşteri isteklerine anında karşılık verebilme yeteneğini geliştirmektedir. Yapay zeka ve robotik ile hizmetlerin kişiselleştirilmesinden, kişiye özel fiyatlandırma ve promosyonlara kadar birçok alanda esneklik sağlanırken, blockchain teknolojisinin uygulanmasıyla turizm işletmelerinin güvenli işlemlere ilişkin tüm verilere ulaşabilmesi mümkün olmaktadır (İMMİB, 2021).

Pandemi sürecinde ortaya konan *yeni normaller* ve bu davranış kalıplarının *post-pandemi sürecinde de kalıcı olacağı* beklentisinin, sektörde Schumpeteryan anlamda bir "*yaratıcı yıkım*" etkisi oluşturacağı açıktır. Sektörde inovasyona yatırım yapan en dinamik şirketler ve ülkeler bu kriz sürecinden fırsatlarla çıkarken, buna ayak uyduramayanlar zayıflayacaktır. Bu durumun en önemli belirleyicisi ise ülkelerin ve şirketlerin finansal ve insan kaynakları gereksinimine yanıt verebilme kapasiteleri olacaktır (Nientied ve Shutina, 2021: 187-188).

3. Küresel Turizm Endüstrisinde Pandemi İtişli Bazı Önemli Teknolojik İnovasyon Örnekleri

COVID-19 pandemisinin başlamasından bu yana geçen 2 yılı aşkın sürede teknolojik yenilikler QR kodlu menülerden, dijital aşı pasaportlarına kadar birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. 2021 yılında

yapılan Pew Research araştırmasına göre 2025 yılına kadar günlük hayatımızın içerisine algoritmalar, uzaktan çalışmaya ve bazılarının "tele-her şey" olarak nitelediği gelişmelere kadar yeni dijital teknolojiler hızla girecektir. Gerçek zamanlı çeviri cihazları ve yüz tanımalı pasaport kontrolü gibi yeni araçlar, seyahati daha güvenli ve verimli hale getirecektir. Bu teknolojik yeniliklerden bazıları şunlardır (Snow, 2021).

3.1. Sanal ve Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları

Pandemi nedeniyle seyahat kısıtlamalarının başlamasıyla birlikte müze ve öğrenme yerlerine yönelik çevrimiçi sergiler ve uygulamalar oluşturmak için artırılmış ve sanal gerçeklik yoğun bir şekilde kullanıma sokulmuştur. Örneğin, Ürdün'ün ikonik arkeolojik alanını ziyaret etmelerini sağlamak için Haziran 2020'de Xplore Petra uygulaması kullanılmıştır. Böylelikle ilgili kullanıcıların harabelerin küçültülmüş bir versiyonunu izlemeleri sağlanmıştır. Yine bir Arctic seyahat şirketi olan Lights Over Lapland, kulaklıklar ve bilgisayar ekranlarını kullanmak suretiyle Kuzey Işıklarını göstermek için bir sanal gerçeklik deneyimi gerçekleştirmiştir. Benzer uygulamalar Paris'teki Doğa Tarihi Müzesi ile Singapur Ulusal Müzesi'nde de kayda geçirilmiştir (Snow, 2021).

Türkiye'de de bu uygulamaların yer aldığı bazı örnekler söz konusudur. Öğrenme yerlerine örnek olarak, Ankara Ulus'taki Roma Hamamı için geliştirilen "ARtur Standı" ve Mardin iline ilişkin tarihi ve turistik bilgi edinilebilmesinin mümkün olabileceği "Mardin AR" uygulaması bunlardan bazılarıdır. Bu uygulamanın kullanıldığı otellere örnek olarak; Premier Inn, Rixos Sungate Otel, Marriot Hotels, Omni Hotels Resorts ve City Hub Otel sayılabilir. Türkiye'de artırılmış gerçeklik uygulamasının olduğu bazı müzeler ise; Türkiye İş Bankası Müzesi, Topkapı Sarayı, Bursa Tofaş Saat Müzesi, Atatürk ile Bir Gün Galerisi, Beşiktaş JK Müzesi, Latife Hanım Köşkü Anı Evi, Sakıp Sabancı Müzesi, SEKA Kâğıt Müzesi ve Yeşil Efendi Konağı Anadolu Medeniyetler Müzesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Avcı, 2020).

3.2. Restoranlarda ve Müzelerde QR Kod Uygulaması

Müşteri bilgilerinin mahremiyetini ihlal etme ve bazı bilgilerin restoranlar tarafından üçüncü şahıslara satılma risklerini içeren QR kodu uygulaması, salgının ilk günlerinden itibaren kullanılmaya başlanmıştır. İnsanların virüsü menüler ve diğer yüzeyler aracılığıyla kapabileceğine dair şüphelerden ötürü menüyü bir akıllı telefonla tarayıp, bu menüden sipariş vermenize izin veren uygulama, faturaları da ödeme imkanı sunmaktadır. Ancak birçok uzman hacklenme ve bilgilerin çalınma ihtimaline karşı mobil telefonların mutlaka bir anti virüs programıyla çalıştırılmasına özel atıfta bulunmaktadır (Snow, 2021). Türkiye'de pandemi dönemi boyunca restoranların yanı sıra müzelerde girişlerde de ziyaretçilerin gişeye uğramadan barkod ile giriş yapabilecekleri, karekod ile internet üzerinden e-bilet ve müzekart satın alabilecekleri ve kontrollerinin temassız olarak özel terminaller ile gerçekleştirilecekleri sistemler oluşturulmuştur (Alaeddinoğlu ve Rol, 2021: 245).

3.3. Kişi İzleme Araçları

Pandemiyle birlikte viral yayılmayı izlemek ve bilgi sağlamak adına ülkelerin sağlık bakanlıkları ve ilgili uygulama merkezleri daha yüksek teknoloji içerikli uygulamaları gündeme almaya başlamıştır. Bu bağlamda Apple ve Google, yeni akıllı telefon yazılımına kişi izleme işlevlerini ekleyerek, kullanıcıların virüs bulaşmış bir kişiyle yakın teması girerlerse kaydolmalarını ve uyarı almalarını sağlayacak işlevleri fonksiyonel hale getirmiştir.

Türkiye'de T.C. Sağlık Bakanlığı, pandemiyle mücadele döneminde sağlık bilişim sistemleriyle süreci denetleyip, takip eden "Hayat Eve Sığar" (HES) uygulamasını geliştirerek, vatandaşların da hizmetine sunmuştur. HES uygulaması ile vatandaşlar, yaşadıkları bölgede ya da seyahat etmek istedikleri yerlerdeki risk durumunu ve pandemi yoğunluğunu harita üzerinden takip ederek, hem risk yoğunluğunu hem de hastane, eczane, market gibi acil ihtiyaçlarda gereken yerler için de bilgi sahibi olabilmektedir. Geliştirilen akıllı algoritmalar sayesinde, yakınlarının onayları doğrultusunda ailelerini ya da yakınlarını listelerine ekleyebilen vatandaşlar, onların da riskli bölgelerden uzak durmalarını sağlayabildi (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Turizm sektörünün alt bileşenleri niteliğindeki ulaştırma, konaklama, restoran, müze ve öğrenme yerleri gibi kapalı alanlara giriş hususunda HES uygulaması önemli bir işlev görmüştür.

3.4. Kalabalık Kontrolü

Pandeminin daha ilk dönemlerinde Singapur'da sosyal mesafenin uygulanmasına yardımcı olmak için şehirler, havaalanları ve müzelerde kalabalık kontrol teknolojisinin test edilip, kullanıma sunulması söz konusu olmuştur. Bu deneyimde ilgili mekanlarda insanların birbirine çok yakın olduğunu bildiren ürkütücü robotlar ve havaalanı kapılarında kalabalık yoğunluğunu gösteren işaretler uygulamaya sokulmuştur. Sosyal mesafeyi koruma adına kalabalık kontrolüne ilişkin benzer programların İtalya Venedik ve Hollanda Amsterdam gibi aşırı turist yoğunluğu olan şehirlerde de uygulamaya girdiği görülmüştür. Örneğin; Venedik'in üst düzey bir turizm yetkilisi New York Times'a verdiği bir demeçte şehre kaç kişinin girdiği ve nereye gittiklerini dakika dakika takip ettikleri ve şehrin tüm kontrolünün kendilerinde olduğu konusuna dikkat çekmiştir (Snow, 2021).

Türkiye'de de pandemi döneminde özellikle havalimanlarında kalabalık kontrolüne ilişkin uygulamalara hız verildiği görülmüştür. 2021 yılında Avrupa'nın en yoğun 4. havalimanı haline gelen İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı (ISG), operasyon süreçlerinde dijital teknolojiler kullanarak yolcularına daha konforlu ve zaman tasarrufu sağlayan uygulamalarına, kalabalık kontrolü işlevini de içeren "Xovis PTS" projesini ilave etmiştir. Bu yeni proje kapsamında terminal girişleriyle, iç ve dış yolcu alanlarına yerleştirilen yapay zeka teknolojili 184 adet sensör ile yolcuların konumları doğru olarak yakalanıp, havalimanı ekiplerine gerçek zamanlı veri akışı sunulmaktadır. Kalabalık yönetimini gerçekleştiren bu veriler sayesinde ISG ekipleri yolcu yoğunluğu olan alanlarda gerekli çözümler üretebilmekte ve yoğunluk yaşanmadan, gerekli planlamayı yapabilmektedir (Anadolu Ajansı, 2021).

3.5. UV-C Temizleme

Bu teknoloji yirmi yılı aşkın bir süredir hastanelerde virüsleri dezenfekte etmek ve öldürmek için kullanılmaktadır. Pandemi sürecinde havaalanları, tiyatro, sinema ve spor salonları ile kapalı diğer kamusal alanlarda da yayılmayı durdurmak için kullanılmaya başlanmıştır. Havada ve yüzeylerde COVID-19'un yanı sıra diğer bakteri ve virüslerle de mücadele eden, antiseptik bir özelliğe sahip bu teknoloji, sabit şekilde kullanılabilirdiği gibi havaalanları ve uçaklara giderken dezenfekte eden ışık donanımlı robotlar aracılığıyla da uygulanabilmektedir (Snow, 2021). Pandemi süreciyle birlikte Türkiye'deki havalimanları, hastaneler ve bazı büyük otellerde yoğun olarak kullanılmaya başlanan bu teknolojinin geliştirilmesi noktasında, ODTÜ Teknokent'inde otonom robot teknolojisiyle UVC Temizleme fonksiyonunu birleştirme çabalarına yer verildiği görülmüştür. İlvus Robotics şirketi tarafından geliştirilen, SEIT-UV Otonom Dezenfeksiyon Robotu, otonom olarak kapalı alanlarda UV-C dezenfeksiyonu sağlamaya başlamış; bu robot, üzerinde yer alan UV-C tüpleri sayesinde, hasta odaları, koridorlar, ameliyathane ve otel restoranları gibi ortamları tamamen otonom olarak dezenfekte edebilme yeteneğine göre geliştirilmiştir (ODTUTEKNOKENT, 2022).

4. Genel Değerlendirme Ve Sonuç

COVID-19 sonrası süreçte turizm sektörü otoritelerinin kabul ettiği en önemli olgulardan birisi turistlerin beklentilerinin artık eskisi gibi olmayacağıdır. Pandemi, turizm sektörünün hemen her alt bileşenini etkilemiş; özellikle konaklama ve ulaşımda turistlerin güvenliği ve hijyenine daha fazla önem verilmesi gereği öne çıkmıştır. Pandemi sonrasında da turistlerin benzer davranış biçimlerini sürdüreceği beklentisi, sektörün aktörlerini yeni teknolojileri benimseme noktasında cesur ve inovatif olmaya itmektedir. Sektörünün geleceğini; yapay zeka, rezervasyon robotları, 5G, hizmet odaklı robotik, blockchain, nesnelerin interneti (IoT), duygusallık içeren sanal gerçeklik ve oyunlaştırma yöntemleri gibi dijital teknolojik yeniliklerin şekillendireceği genel kabul gören bir olgudur. Pandemi dönemi boyunca, ilgili teknolojilerin yardımıyla müze ve öğrenme yerlerine yönelik çevrimiçi sergiler ve uygulamalar oluşturmak için artırılmış ve sanal gerçeklik kullanımından, restoran, otel ve uçaklarda. QR kodu uygulamasına, viral yayılmayı izlemek ve bilgi sağlamak adına kişisel izleme araçlarından, sosyal mesafenin uygulanmasında kalabalık kontrolüne ve UVC-temizleme sistemlerinin kullanımına kadar birçok yenilik sektörde uygulamaya girmiştir. Post-pandemi sürecinde de bu inovatif arayışların hızlanarak devam edeceği öngörüsü, OECD gibi kuruluşları özellikle kamu otoritelerinin sektörün inovasyon ve dönüşüme hazır olmasını sağlamakla ilgili görevlerine dikkat çekmeye yönlendirmektedir. Türkiye'de de post-pandemi sürecinde küresel pazara uyum sağlama ve rekabet gücünü yükseltme noktasında; stratejik kalkınma planlaması bağlamında sektörün tüm alt bileşenlerini ve paydaşlarını

içerecek “*sektörel bir inovasyon politikasının*” belirlenip, uygulamaya konulması zorunluluğu hayati bir önem arz etmektedir.

5. Kaynakça

- Alaeddinoğlu, F., Rol, S. (2021). “Covid-19 Pandemisi ve Turizm Üzerindeki Etkileri”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, ss.233-258
- Andjela, A.(2022). “Post-COVID19 innovations in the Tourism industry”, <https://innovationcloud.com/blog/postcovid19-innovations-in-the-tourism-industry.html>, Erişim Tarihi: 14.04.2022
- Anadolu Ajansı (2021). “İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı Dijitalleşme Yatırımlarına Devam Ediyor”, <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/ulastirma/istanbul-sabiha-gokcen-havalimani-dijitallesme-yatirimlarina-devam-ediyor/669631> 14.12.2021, Erişim Tarihi: 26.04.2022
- Avcı, E.(2020). “Artırılmış Gerçeklik Teknolojisi Turizm İçin Neden Önemli”, <https://www.turizmgunlugu.com/2020/02/01/artirilmis-gerceklik-teknolojisi-turizm/>, 01.02.2020, Erişim Tarihi: 11.08.2021
- İMMİB AB Projeleri (2020). “Turizm Sektöründe Dijitalleşme” <https://eu.immib.org.tr/tr/InformationCenter/Article/8>, 02.08.2020, Erişim Tarihi: 11.06.2021
- KOSGEB (2018). “Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı Uygulama Esasları”, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Arge/AR-GE_UE_\(12\)_AR-GE_I%CC%87novasyon_ve_Endu%CC%88striye_Uygulama_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Arge/AR-GE_UE_(12)_AR-GE_I%CC%87novasyon_ve_Endu%CC%88striye_Uygulama_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf) Erişim Tarihi: 14.09.2021
- Lau, A. (2020). “New Technologies Used in COVID- 19 for Business Survival: Insights From The Hotel Sector in China”, *Information Technology & Tourism*, 22: 497–504
- Messori, S., Escobar S.D. (2021). “COVID-19 The Day After: Smart Tourism Technologies To Improve The Tourism Industry”, *Journal Of Tourism Intelligence And Smartness*, 4, 2: 239-255
- Nientied, P., Shutina, D. (2021). “Covid-19 Aftermath And Tourism Innovation In Western Balkans: A Commentary”, *European Spatial Research And Policy*, Vol. 28, No.2
- “Post-COVID19 Innovations in the Tourism industry”, <https://innovationcloud.com/blog/postcovid19-innovations-in-the-tourism-industry.html> Erişim Tarihi: 14.04.2022
- Sharma, A., vd (2021). “Hotels' COVID-19 Innovation and Performance”, *Annals of Tourism Research*, 88, 103180, <https://www.journals.elsevier.com/annals-of-tourism-research>, Erişim Tarihi: 28.05.2022
- Snow, J. (2021). “5 Pandemic Tech Innovations that will Change Travel Forever”, <https://www.nationalgeographic.com/travel/article/5-pandemic-tech-innovations-that-will-change-travel-forever>, 03.11.2021, Erişim Tarihi: 18.03.2022
- Soyak, M. (2020). “Covid-19 Pandemisinin Kitle Turizmine Olası Etkileri ve Türkiye'de Alternatif Turizm Tarzlarının Gelişme Potansiyelleri”, 3. Uluslararası Bilim, Teknoloji Ve Sosyal Bilimlerde Güncel Gelişmeler Sempozyumu, Adana. 2020
- Soyak, M. (2016). “Türk Turizm Sektörünün Yapısal Analizi ve SWOT Matrisine Dayalı Sektörel Stratejiler”, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10: 47-71
- Soyak, M. (2013). “Uluslararası Turizmde Son Eğilimler ve Türkiye’de Turizm Politikalarının Evrimi”, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4: 1-18
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). “Hayat Eve Sığar (Güvenli Alan- HRS Kodu- İhbar)”, <https://hayatevesigar.saglik.gov.tr/HES.pdf>, 2020, Erisim Tarihi: 10.02.2022
- Turizm Günlüğü (2021). <https://www.turizmgunlugu.com/2021/11/29/pandeminin-kuresel-turizmezarari/> 29.11.2021, Erişim Tarihi: 01.03.2022

Odtüteknokent (2020). Odtü Teknokent'in Covid-19'la Mücadelesi, <http://odtuteknokent.com.tr/tr/bulten-arsivi/covid-19-ozel-bulteni> Erişim Tarihi: 29.05.2022

OECD (2020). Tourism Policy Responses to the coronavirus (COVID-19), OECD,

Vuong, H., Q ve Diğerleri (2021). “The relationship between innovation and value creation by artificial intelligence: The case of the tourism industry in the Covid-19 pandemic”, Proceedings of the 2nd International Conference on Human-centered Artificial Intelligence (Computing Human 2021), Da Nang, Vietnam, 28-October-2021,

